

The U.S. Embassy in Armenia

ԹՐԱՆՍՓԱՐԵՆՍԻ
ԻՆԹԵՐՆԵՇՆԼ
հաղակոռուպցիոն կենտրոն

ՍՏԵՓԱՆԱՎԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ 2018-2019 ԹԹ. ԲՅՈՒՋԵՆՆԵՐԻ ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ՁԵԿՈՒՅՑ

Մոնիտորներ՝ Հայկ Վարդույան
Հերմինե Մարտիրոսյան

2020

The U.S. Embassy in Armenia

Չեկույցում ներկայացված են Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոնի կողմից իրականացված «Հայաստանի համայնքներում հանրային ծախսերի դիտարկում» ծրագրի շրջանակներում անցկացված 2018-2019 թթ. համայնքային բյուջեների մոնիտորինգի հիմնական արդյունքները:

Ծրագիրը ֆինանսավորվել է ԱՄՆ պետքարտուղարության Հասարակայնության հետ կապերի գրասենյակի դրամաշնորհի շրջանակներում:

Սույն զեկույցի բովանդակության համար պատասխանատու է Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոնը, և պարտադիր չէ, որ այն արտացոլի դրամաշնորհատուի տեսակետները կամ դիրքորոշումները:

«Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ

Երևան 0002, Սարյան 12, 5-րդ հարկ

Հեռ.՝ +374 10 569589, 569689

Էլ. հասցե՝ info@transparency.am

Կայքէջ՝ www.transparency.am

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՊԱԿՈՒՄՆԵՐ	2
ՆԱԽԱԲԱՆ	3
ՕՐԵՆԱԴՐԱԿԱՆ ՀԵՆՔ	4
ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	10
ՄԵԹՈՂԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	13
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲԱՑԱՀԱՅՏՈՒՄՆԵՐ	15
Բյուջեի կազմում և հաստատում	15
Բյուջեի կատարում և վերահսկողություն	20
Բյուջեի գնահատում և աուդիտ	21
Ընտրված ոլորտի (կրթություն) վերաբերյալ դիտարկումներ.....	28
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	30
ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	31

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՀ	Անկախ պետությունների համագործակցություն
ԳՄՀԸ	Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերություն
ԹԻՀԿ	Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն
ԽՄ	Խորհրդակցական մարմին
ԾԲ	Ծրագրային բյուջետավարում (բյուջե)
ՀԱԽ	Համայնքային աշխատանքային խումբ
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀՀԶԾ	Համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագիր
ՀՈԱԿ	Համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպություն
ՀՖՄ	«Համայնքների ֆինանսիստների միավորում» ՀԿ
ՄՀ	Մասնավոր հատված
ՆՈՒՀ	Նախադպրոցական ուսումնական հաստատություն
ՏԱՊ	Տարեկան աշխատանքային պլան
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ
ՔՀ	Քաղաքացիական հասարակություն
ՖՆ	Ֆինանսների նախարարություն

ՆԱԽԱԲԱՆ

«Հայաստանի համայնքներում հանրային ծախսերի դիտարկում» ծրագիրն իրականացվել է Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոնի (ԹԻՀԿ) կողմից՝ Հայաստանում ԱՄՆ դեսպանատան ֆինանսական աջակցությամբ: Ծրագրի գործընկերն է «Համայնքների ֆինանսիստների միավորում» (ՀՖՄ) հասարակական կազմակերպությունը:

«Հայաստանի համայնքներում հանրային ծախսերի դիտարկում» ծրագրի նպատակն է բարելավել տեղական ինքնակառավարման մարմինների հաշվետվողականությունը տեղական բյուջեի ծախսերի մասով, ինչպես նաև խրախուսել համայնքային քաղաքականության և բյուջեի մշակման ու իրականացման մասնակցային գործընթացը:

Ծրագրի շրջանակում Հայաստանի թվով 7 մարզի 7 համայնքներում իրականացվել է համայնքային բյուջեների մոնիտորինգ: Այդ նպատակով ընտրված համայնքներից ընտրվել են թվով 14 ակտիվ երիտասարդներ, ում համար կազմակերպվել է կարողությունների զարգացման երկօրյա դասընթաց տեղական համայնքային բյուջեների մշակման, քննարկման, հաստատման, կատարման, գնումների գործընթացների, շահերի բախման, ինչպես նաև վերահսկողության և մոնիտորինգի թեմաներով: Մոնիտորինգի ընթացքում հատուկ ուշադրություն է դարձվել նաև վերոնշյալ գործընթացներում հանրային մասնակցության, համայնքային դերակատարների (օրինակ՝ համայնքապետարան, համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպություններ (ՀՈԱԿ), ծառայություն մատուցող ընկերություններ և այլն) թափանցիկության և հաշվետվողականության, ինչպես նաև բյուջեի կատարման արդյունավետության և ազդեցության խնդիրների վրա:

Ծրագրի ընթացքում ուսումնասիրության առարկա հանդիսացել են 2018-2019թթ. բյուջեները հետևյալ համայնքներում՝

- Սյունիքի մարզ, Սիսիան բազմաբնակավայր համայնք,
- Կոտայքի մարզ, Աբովյան միաբնակավայր համայնք,
- Լոռու մարզ, Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնք,
- Գեղարքունիքի մարզ, Վարդենիս բազմաբնակավայր համայնք,
- Շիրակի մարզ, Ամասիա բազմաբնակավայր համայնք,
- Արագածոտնի մարզ, Ապարան բազմաբնակավայր համայնք,
- Վայոց Ձորի մարզ, Վայք բազմաբնակավայր համայնք:

Համայնքներում ծրագրի դիտորդները ակտիվ կերպով աշխատել են համայնքային կառույցների, ծառայություններ մատուցող ընկերությունների, հասարակական կազմակերպությունների և ակտիվ քաղաքացիական խմբերի և փորձագետների հետ:

Մոնիտորինգի արդյունքում մշակված զեկույցները կներկայացվեն համայնքային դերակատարների, ինչպես նաև համապատասխան նախարարությունների և միջազգային ու տեղական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների քննարկմանը:

ՕՐԵՆԱԴՐԱԿԱՆ ՀԵՆՔ

Հայաստանի Հանրապետությունում (ՀՀ) տեղական ինքնակառավարման համակարգի կազմավորման հիմքերն առաջին անգամ դրվեցին 1995թ. հուլիսի 5-ին ընդունված ՀՀ Սահմանադրությամբ: Մեկ տարի անց «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի ընդունմամբ հանրապետությունում սկիզբ դրվեց պետության կառավարման ապակենտրոնացման ռազմավարության իրագործմանը և տեղական ինքնակառավարման համակարգի ձևավորմանը:

ՀՀ-ում ձևավորվել և գործում է միամակարդակ տեղական ինքնակառավարման համակարգ, որն իրականացվում է միայն համայնքների մակարդակով: Համայնքը մեկ կամ մի քանի բնակավայրերի բնակիչների հանրություն է և վարչատարածքային միավոր:¹ Տեղական ինքնակառավարման մարմինների (ՏԻՄ) գործունեությունը պետք է նպատակաուղղված լինի համայնքային նշանակության կարևորագույն խնդիրների լուծմանը՝ ապահովելով համայնքի բնականոն կյանքի ընթացքը:

ՏԻՄ-երի ցանկացած լիազորության իրականացման հիմքը ֆինանսավորումն է, որը սահմանվում է համայնքային բյուջեով: Ըստ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի՝ համայնքի բյուջեն եկամուտների (մուտքերի) ձևավորման և ծախսման մեկ տարվա ֆինանսական ծրագիրն է, որը նպատակաուղղվում է համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագրի (ՀՀԶԾ-ի) և ՏԻՄ-երի՝ օրենքով վերապահված լիազորությունների իրականացմանը: Նմանատիպ պահանջ է դրված նաև «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասում. «Համայնքի բյուջեի նախագիծը կազմվում է ՀՀԶԾ-ով՝ տվյալ բյուջետային տարվա հիմնախնդիրների լուծման համար անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցների պլանավորման հիման վրա»: Այսպիսով, արդյունքահեն բյուջետավարումը ՀՀ տեղական ինքնակառավարման համակարգում ներդնելու համար ՀՀ գործող բյուջետային օրենսդրությունը պարունակում է բավարար իրավական հիմքեր, ընդ որում այն ուղղակիորեն կախվածության մեջ է դրվում ՀՀԶԾ-ից:

Բյուջեն ցանկացած համայնքի ֆինանսական ամենահիմնական փաստաթուղթն է, որտեղ ներկայացվում են համայնքի քաղաքականությունը, տարեկան գործունեության պլանավորումը և հսկողությունը: Այն ներառում է տվյալ տարվա համար պլանավորվող ծրագրերը, միջոցառումները, եկամուտների կանխատեսումները և այն ծախսերը, որոնք անհրաժեշտ են պլանավորվող ծրագրերն ու միջոցառումները իրականացնելու համար:

Համայնքի գործունեությունը մեծապես կախված է բյուջետային գործընթացի լավ կազմակերպումից, բյուջեի եկամուտների արդյունավետ հավաքագրումից և միջոցների նպատակային օգտագործումից:

Բյուջեի եկամուտներն ու ծախսերը ճշգրիտ հաշվարկելու նպատակով հատկապես կարևորվում է բյուջեի ծախսերի պլանավորման և կատարման այնպիսի մեթոդի կամ ձևաչափի ընտրությունը, որը հնարավորություն կտա մեծացնել ծախսերի կատարման և ՏԻՄ-երի լիազորությունների իրականացման վերահսկման արդյունավետությունը, գնահատել սահմանված նպատակներին համապատասխան արդյունքների ստացումը, ինչպես նաև ապահովել ՏԻՄ-երի կողմից կատարվող ծախսերի թափանցիկությունը: Բյուջետավորման

¹ ՀՀ Սահմանադրություն (2015թ. փոփոխություններով), հոդված 180

այդպիսի մեթոդ կամ ձևաչափ է ծրագրային բյուջեն (ԾԲ): ԾԲ-ն ցույց է տալիս, թե ինչ արդյունքներ ձեռք կբերվեն տվյալ տարում բյուջետային ծրագրերն իրականացնելիս՝ որոշակի ռեսուրսներ ներդնելու դեպքում: ԾԲ-ն կառավարման մասնակցային մոտեցում է, որը կենտրոնացնում է ՏԻՄ-երի գործունեության արդյունքների և շահառուների վրա դրանց ունեցած ազդեցությունների վրա: Այն ուղղված է բարելավելու կառավարման արդյունավետությունը, ՏԻՄ-երի գործունեության թափանցիկությունը և հաշվետվողականությունը:

ԾԲ-ի մշակման և կառավարման ծրագրային հիմքերն են ՀՀԶԾ-ը և Տարեկան աշխատանքային պլանը (ՏԱՊ): ՀՀԶԾ-ում սահմանվում են համայնքի տեսլականը, ռազմավարությունը և հիմնական նպատակները՝ ըստ ՏԻՄ-երի գործունեության ոլորտների, իսկ ՏԱՊ-ը ուղղված է հստակեցնելու տարեկան կտրվածքով համայնքի զարգացմանն ուղղված ծրագրերը և միջոցառումները, դրանց իրականացման համար ներդրվող ռեսուրսներն ու ժամկետները:

Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության (ԳՄՀԸ/GIZ) «Լավ տեղական ինքնակառավարում Հարավային Կովկասում» ծրագրի աջակցությամբ 2015թ.-ին «Համայնքների ֆինանսիստների միավորում» (ՀՖՄ) հասարակական կազմակերպության կողմից մշակվել է «ՀՀ տեղական ինքնակառավարման համակարգում արդյունքահեն բյուջետավարման մեթոդաբանությունը»² և 2015-2019թթ. ընթացքում փուլային տարբերակով ներդրվել ՀՀ 20 միաբնակավայր և 35 բազմաբնակավայր համայնքներում: ԾԲ-ի ներդրման իրավական հիմքը ՀՀ կառավարության 2015 թվականի օգոստոսի 13-ի N 38³ արձանագրային որոշումն է, որով հաստատվել է ՀՀ-ում ԾԲ ներդրման ամբողջական ռազմավարությունը:⁴

Համայնքի ԾԲ-ի գործընթացի իրականացումը պայմանականորեն կարելի է բաժանել երեք հիմնական փուլերի (գծապատկեր 1):

Գծապատկեր 1. Համայնքի ԾԲ-ի գործընթացի փուլերը

ԾԲ-ի գործընթացի նշյալ փուլերից յուրաքանչյուրն իր մեջ ներառում է իրար հաջորդող գործողությունների որոշակի հերթականություն: Այդ գործողությունների մի մասն ունի օրենքով հաստատված կատարման ժամանակացույց և պարտադիր է բոլոր համայնքների համար:

² 2017թ.-ին ՀՖՄ-ի կողմից այն յուրաքանչյուր և անվանվել է «ՀՀ տեղական ինքնակառավարման համակարգում ծրագրային բյուջետավարման մեթոդաբանություն»

³ <https://www.e-gov.am/protocols/item/537/>

⁴ https://www.e-gov.am/u_files/file/decrees/arc_voroshum/2015/08/38-12_1ardz_voroshum.pdf

Բյուջեի կառավարման (կազմման, հանրային քննարկման, կատարման և վերահսկման) գործընթացներում համայնքի բնակիչների մասնակցությունն ապահովելու համար համայնքի ղեկավարի առաջարկությամբ և համայնքի ավագանու որոշմամբ ձևավորվում է համայնքի ղեկավարին կից խորհրդակցական մարմին (ԽՄ):⁵ ԽՄ-ի վրա դրվում է ՀՀԶԾ-ի, ՏԱԴ-ի և ԾԲ-ի մշակման, քննարկման, իրականացման, մոնիտորինգի և գնահատման գործընթացներին հանրային մասնակցությունը կազմակերպելու և համակարգելու աշխատանքների կատարման պատասխանատվությունը՝ ՏԻՄ-երի գործունեության բոլոր բնագավառներում:

ԽՄ-ի ձևավորումը և գործունեությունը կանոնակարգվում է համայնքի ավագանու որոշմամբ ընդունված համապատասխան կարգով:

Համայնքի բնակիչների ավելի լայն շերտեր ներգրավելու նպատակով կարող են ձևավորվել նաև Համայնքային աշխատանքային խմբեր (ՀԱԽ)՝ ըստ համայնքի ղեկավարի՝ օրենքով սահմանված գործունեության բնագավառների (ոլորտների) կամ դրանց խմբերի, ըստ համայնքի կազմում ընդգրկված բնակավայրերի կամ առանձին թաղամասերի:

Բյուջեի նախագծի կազմում և հաստատում

Համայնքի ԾԲ-ի նախագիծը կազմում է համայնքի ղեկավարը՝ բյուջետային համակարգի միասնականությունն ապահովող բյուջետային գործընթացի կազմակերպման համաձայնեցված սկզբունքների, բյուջետային դասակարգման, հաշվառման և հաշվետվության միասնական մեթոդաբանության հիման վրա:

Առաջիկա տարվա բյուջետային գործընթացը սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշմամբ սահմանված ժամկետներում պետական լիազորված մարմինը (ՀՀ ֆինանսների նախարարությունը) մշակում և մարզպետարանների միջոցով ՏԻՄ-երին է տրամադրում վերջիններիս համար պարտադիր և խորհրդատվական բնույթ կրող մեթոդական ցուցումներ և ուղեցույցներ, որոնք կանոնակարգում են համայնքի տվյալ տարվա բյուջետային գործընթացը և կոնկրետացնում համայնքի բյուջեի կազմման հիմքում դրվող ելակետային տվյալները, նորմերը և նորմատիվները, բյուջետային միասնական ձևերը և այլ դրույթներ:

Համայնքի ղեկավարը համայնքի ԾԲ-ի նախագիծը կազմելու աշխատանքները կազմակերպում է՝ իր որոշմամբ կամ կարգադրությամբ հաստատված բյուջետային օրացույցին համապատասխան: Համայնքապետարանի աշխատակազմի ֆինանսական բաժնի համակարգմամբ՝ համայնքի բյուջեի նախագիծը մշակվում և ներկայացվում է համայնքի ղեկավարին, որից հետո կազմակերպվում են քննարկումներ համայնքի աշխատակազմի բոլոր բաժինների, բոլոր համայնքային կազմակերպությունների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ, ինչպես նաև համայնքի ավագանու անդամների, ՀՀԶԾ-ի և բյուջեի կառավարման գծով ԽՄ-ի անդամների ներգրավմամբ (սրանց համաձայնությամբ): Քննարկումների արդյունքում ֆինանսական բաժնի պետը մշակում և համայնքի ղեկավարին է ներկայացնում բյուջեի նախագիծը:

Համաձայն «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 84-րդ հոդվածի և «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածի՝ համայնքի ղեկավարը բյուջեի նախագիծը դնում է հանրային բաց լուռների կամ քննարկումների՝ այդ մասին լայնորեն իրազեկելով համայնքի բնակչությանը, ԶՀ և ՄՀ կազմակերպություններին և խմբերին (հայտարարություններ ցուցատախտակներում, տեղական ՉԼՄ-ներում, համայնքի

⁵ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 11

պաշտոնական համացանցային կայքում և ժամանակակից հեռահաղորդակցման այլ միջոցներով): Հանրային քննարկումների տևողությունն առնվազն 15 օր է:

Հանրային քննարկումներից հետո, համայնքի բյուջեի նախագիծը լրամշակվում և ներկայացվում է համայնքի ավագանու քննարկմանն ու հաստատմանը: Բյուջեի նախագիծը համայնքի ավագանու անդամներին է ներկայացվում համայնքի ավագանու նիստը սկսվելուց առնվազն 7 օր առաջ: Միևնույն ժամանակ, համայնքի ղեկավարը նիստից առնվազն 7 օր առաջ հրապարակում է ավագանու նիստի վերաբերյալ տեղեկատվությունը համայնքի իրազեկման և ավագանու նիստերին բնակչության մասնակցության ապահովման համար: 10000 և ավելի բնակիչ ունեցող համայնքներում ավագանու հրապարակային նիստերն առցանց հեռարձակվում են համայնքի պաշտոնական համացանցային կայքում:

Բյուջեի կատարում և վերահսկողություն

Համայնքի բյուջեի կատարումը ՏԻՄ-երի՝ համայնքի բյուջեի մուտքերի ձևավորման և ելքերի իրականացման կանոնակարգված գործունեությունն է: ԾԲ-ի դեպքում, բյուջեի կատարումը չի ուղղվում միայն ծախսային հոդվածների լոկ թվային կատարմանը (ինչպես ծախսային բյուջեի դեպքում է), այլ նպատակաուղղվում է բյուջեով նախատեսված արդյունքների ձեռքբերմանը:

ԾԲ-ի կատարման և վերահսկման փուլի տևողությունը համընկնում է ամբողջ բյուջետային գործընթացի տևողության հետ: Եթե ԾԲ-ի կատարման տևողությունը կազմում է 12 ամիս, որի սկսվելու և ավարտվելու ժամկետներն ամբողջապես համընկնում են տվյալ բյուջետային տարվա հետ (հունվարի 1-ից դեկտեմբերի 31-ը), ապա ԾԲ-ի վերահսկումը կատարվում է ԾԲ-ի ինչպես կատարման, այնպես էլ պլանավորման, աուդիտի ու գնահատման փուլերում:

Համայնքի ԾԲ-ի կատարման ամբողջ ընթացքում, ինչպես և ԾԲ-ի մշակման ժամանակ, նախատեսվում է համայնքի բնակիչների (մասնավորապես՝ շահառուների) ակտիվ մասնակցությունը, ինչը բյուջեի կատարման գործընթացը դարձնում է առավել թափանցիկ և վերահսկելի:

Համաձայն ՀՀ բյուջետային օրենսդրության՝ համայնքի բյուջեի կատարման հիմնական պատասխանատուն համայնքի ղեկավարն է: Համայնքի ԾԲ-ի հաստատման մասին ավագանու որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ երկշաբաթյա ժամկետում, համայնքի ղեկավարը սահմանում է համայնքի ԾԲ-ի կատարման եռամսյակային համամասնությունները, բյուջետային օրենսդրությամբ սահմանված ժամկետներում հաստատում է համայնքի բյուջետային հիմնարկների պահպանման ծախսերի նախահաշիվները:

Համայնքի բյուջեի կատարման վերահսկողությունն իրականացնում են համայնքի ավագանին, ՀՀ կառավարությունը և ՀՀ հաշվեքննիչ պալատը՝ օրենքով իրենց վերապահված լիազորությունների շրջանակներում: Համայնքի ավագանին համայնքի բյուջեի կատարման վերահսկողությունն իրականացնում է իր անդամի (անդամների), մշտական հանձնաժողովների և (կամ) աուդիտորական մասնագիտացված կազմակերպության միջոցով, ավագանու որոշած պարբերականությամբ, բայց ոչ պակաս, քան տարին մեկ անգամ:

ՀՀ բյուջետային օրենսդրությունը սահմանում է համայնքի ղեկավարի կողմից եռամսյակը մեկ անգամ՝ մինչև հաշվետու եռամսյակին հաջորդող ամսվա 15-ը, բյուջեի կատարման ընթացքի մասին հաղորդումների (տեղեկատվության) ներկայացում համայնքի ավագանուն: ԾԲ-ի կատարման եռամսյակային հաշվետվությունները կազմվում են ըստ պլանային, ճշտված և փաստացի կատարված մուտքերի և ելքերի, և ըստ բյուջետային ծրագրերի և միջոցառումների իրականացման աստիճանի:

Կառավարությունը համայնքի բյուջեի կատարման վերահսկողությունն իրականացնում է պետական բյուջեից համայնքին տրված նպատակային հատկացումների (սուբվենցիաների, պետական գույքի մասնավորեցումից օրենքի համաձայն համայնքի բյուջե մասհանված գումարների, պետության կողմից համայնքին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման ծախսերի ֆինանսավորման նպատակով տրված միջոցների) օգտագործման, ինչպես նաև պետական բյուջեից և օրենքով թույլատրված այլ աղբյուրներից ներգրավված փոխառու միջոցների օգտագործման և դրանց մարման ծրագրի նկատմամբ՝ իր կողմից սահմանված կարգով պետական կառավարման լիազոր մարմնի միջոցով:

Համայնքային բյուջեների միջոցների, ստացած փոխառությունների ու վարկերի, համայնքի սեփականության օգտագործման օրինականության և արդյունավետության նկատմամբ հաշվեքննություն է իրականացնում Հաշվեքննիչ պալատը՝ օրենքով սահմանված կարգով: Համայնքի բյուջեի կատարման ընթացքում համայնքի ղեկավարը կարող է կատարել բյուջեն հաստատելու մասին՝ համայնքի ավագանու ընդունած որոշմանը չհակասող վերաբաշխումներ: Համայնքի ղեկավարի կատարած փոփոխությունների հանրագումարը բյուջետային տարվա ընթացքում չի կարող գերազանցել տվյալ տարվա բյուջեի մասին ավագանու որոշմամբ սահմանված չափաքանակները:

Համայնքի բյուջեում փոփոխություններ և (կամ) լրացումներ կարող են կատարվել համայնքի ղեկավարի կամ համայնքի ավագանու անդամի (անդամների) առաջարկությամբ: Այդ փոփոխությունները և (կամ) լրացումները չեն կարող խախտել համայնքի բյուջեի՝ օրենքով սահմանված հավասարակշռությունը: Համայնքի ավագանու անդամների առաջարկած այն փոփոխությունները և (կամ) լրացումները, որոնք նվազեցնում են համայնքի բյուջեի մուտքերը կամ ավելացնում են ելքերը, համայնքի ավագանին քննարկում է միայն համայնքի ղեկավարի եզրակացության առկայությամբ և ընդունում ավագանու անդամների ընդհանուր թվի ծայների երկու երրորդով:

Բյուջեի գնահատում և աուդիտ

Բյուջետային գործընթացի երրորդ փուլը՝ բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվության կազմում և հաստատում, սկսվում է բյուջետային տարվա ավարտին հաջորդող օրվանից: Ըստ «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի՝ բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվությունը համայնքի ղեկավարը ավագանուն ներկայացնում է ոչ ուշ, քան մինչև հաշվետու բյուջետային տարվան հաջորդող տարվա մարտի 1-ը, իսկ ավագանին, աուդիտորական մասնագիտացված կազմակերպության եզրակացության առկայությամբ, քննարկում և հաստատում է մինչև հաշվետու բյուջետային տարվան հաջորդող տարվա մարտի 20-ը:⁶

Համայնքի բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվությունը չհաստատվելու դեպքում համայնքի ղեկավարը դնում է հրաժարական տալու միջոցով իր լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցնելու հարցը: Եթե համայնքի ավագանին, համայնքի ղեկավարի հրաժարականի վերաբերյալ դիմումը ստանալուց հետո՝ եռօրյա ժամկետում, իր անդամների ընդհանուր թվի ծայների առնվազն երկու երրորդով նման որոշում չի ընդունում, ապա համայնքի բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվությունը համարվում է հաստատված: Եթե համայնքի ավագանին, այնուամենայնիվ, իր որոշմամբ ընդունում է համայնքի ղեկավարի հրաժարականը,

⁶ «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 35, մասեր 3, 5

ապա համայնքի բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվությունը նույնպես համարվում է հաստատված:

Համայնքի ղեկավարը համայնքի բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվությունն ավագանու հաստատելուց հետո՝ եռօրյա ժամկետում, ներկայացնում է համապատասխան մարզպետին: Համայնքի ԾԲ-ի ներքին մոնիտորինգն իրականացվում է ՀՀԶԾ-ի և ԾԲ-ի կառավարման գծով ԽՄ-ի և ոլորտային ՀԱԽ-երի կողմից եռամսյակը մեկ անգամ՝ բյուջեում ներառված ոլորտային ծրագրերի յուրաքանչյուր միջոցառմամբ սահմանված ոչ ֆինանսական արդյունքային ցուցանիշների գնահատման միջոցով: ՀԱԽ-երի կողմից կատարված՝ ԾԲ-ի ներքին մոնիտորինգի արդյունքները փաստաթղթի տեսքով ներկայացվում են ԽՄ-ին, որը դրանք ամփոփ փաստաթղթի տեսքով ներկայացնում է համայնքի ղեկավարին: Վերջինս էլ այն ներկայացնում է համայնքի ավագանուն՝ ի գիտություն:

Համայնքի ԾԲ-ի արտաքին մոնիտորինգն իրականացվում է ԾԲ-ի ծրագրերի շահառուների, ԶՀ և ՄՀ կազմակերպությունների և խմբերի ներկայացուցիչների և շահագրգիռ այլ կողմերի կողմից, բյուջետային տարվա ընթացքում կամ դրա ավարտից հետո՝ ըստ անհրաժեշտության և նպատակահարմարության: Համայնքի ԾԲ-ի արտաքին մոնիտորինգի արդյունքները փաստաթղթի տեսքով ներկայացվում են համայնքի ղեկավարին, վերջինս էլ այն ներկայացնում է համայնքի ավագանուն՝ ի գիտություն:

Համայնքի ԾԲ-ի գործընթացի եզրափակիչ փուլը ԾԲ-ի աուդիտը և գնահատումն է: Եթե ավանդական բյուջետավարման դեպքում բյուջեի աուդիտը հիմնականում հանգում է տարեկան ֆինանսական աուդիտին (պարզվում է ֆինանսական գործառնությունների համապատասխանությունն ընդունված կանոններին), ապա ԾԲ-ի դեպքում առաջնային նշանակություն է տրվում բյուջետային ծրագրերի իրականացման ընթացքում ձեռք բերված արդյունքներին: Այդպիսով, համայնքի ԾԲ-ի աուդիտը հաշվետվողականություն ապահովելու կարևոր միջոց է, որն արձանագրում է ինչպես ֆինանսական գործառնությունների ճշտությունը (ֆինանսական հաշվետվողականություն), այնպես էլ՝ համայնքային ծառայությունների մատուցման և ծրագրերի իրականացման որակը և արդյունավետությունը (ծրագրային հաշվետվողականություն):

Համայնքի ԾԲ-ի աուդիտը լինում է ներքին և արտաքին: Համայնքի ԾԲ-ի ներքին աուդիտը ներքին վերահսկողության տրամաբանական շարունակությունն է: Համայնքի ներքին աուդիտորները՝ լինելով համայնքի աշխատակազմի աշխատակիցներ, համայնքի ղեկավարի ներկայացրած ԾԲ-ի կատարման տարեկան հաշվետվության վերաբերյալ իրենց ուսումնասիրությունների արդյունքները և եզրակացությունները ներկայացնում են համայնքի ավագանուն:

Համայնքի ԾԲ-ի արտաքին աուդիտորները մասնագիտացված կազմակերպություններ են և գործում են պայմանագրային հիմունքներով: Համայնքի ավագանին, բյուջեի կատարման վերահսկողությունը մշտապես և արդյունավետ իրականացնելու նպատակով, ԾԲ-ի կատարման տարեկան հաշվետվության վերաբերյալ կարող է ներգրավել անկախ աուդիտորական ծառայություն:

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

ՀՀ Լոռու մարզի Ստեփանավան խոշորացված համայնքը ձևավորվել է 2017թ. նոյեմբերի 13-ին:⁷ Համայնքի կազմի մեջ մտնում են Կաթնաղբյուր և Ուրասար գյուղերը և Ստեփանավան քաղաքը, որն էլ հենց հանդիսանում է համայնքի կենտրոնը: Համայնքի բնակչության թիվը կազմում է 20,527: Ընդհանուր տարածքը 5,333.6 հեկտար է, որից 1020 հա-ը՝ կառուցապատված:

Ստեփանավան քաղաքի ամբողջ երկարությամբ՝ արևելքից-արևմուտք անցնում է Հայաստանը ԱՊՀ երկրների հետ կապող Երևան-Թբիլիսի միջպետական նշանակության Մ3 ավտոմայրուղին, որը համայնքի համար ունի ռազմավարական և սոցիալ-տնտեսական նշանակություն: Ստեփանավանից սկսում են 3 հանրապետական նշանակության ճանապարհներ՝ Ստեփանավան-Ալավերդի, Ստեփանավան-Պրիվոլնոյե-Ախթորիկի և Ստեփանավան-Կաթնաղբյուր: Ստեփանավանից հյուսիս-արևելք մոտ 15 կմ հեռավորության վրա է գտնվում Ստեփանավանի օդանավակայանը, որտեղ իրականացվել են հիմնանորոգման աշխատանքներ և այն պատկանում է ՀՀ ԱԻ նախարարությանը:

Ուրասարը գտնվում է ՀՀ հյուսիսային մասում, մարզկենտրոնից 26 կմ հեռավորության վրա: Գյուղը հիմնադրվել է 1805-1810 թթ., վարչական տարածքը կազմում է 2320 հա: Բնակավայրի տարածքով անցնում է միջհամայնքային նշանակության ավտոճանապարհի 2 կմ երկարությամբ հատվածը, որը ներկայումս գտնվում է անմխիթար վիճակում, որի պատճառով դժվարանում է բնակիչների կապը տարածաշրջանային կենտրոնների և մարզկենտրոնի հետ: Մինչև 1950 թվականը գյուղի ազգաբնակչության 90%-ը կազմել են ռուսազգի բնակիչները: 1960-ական թվականներից, երբ կառավարության որոշմամբ դրվեց գյուղի տեղահանման և գյուղի տարածքում ջրամբարի կառուցման խնդիրը, այդ ժամանակվանից էլ սկսվեց ռուս ազգաբնակչության արտագաղթը: Գյուղի տեղահանման և ջրամբարի կառուցման կառավարության որոշումը կյանքի չկոչվեց և շարունակվեց մինչև երկրաշարժը, իսկ երկրաշարժից հետո մինչ օրս այդ մասին որևիցե տեղեկատվական կամ օրենսդրական այլ որոշումներ չեն եղել:

Կաթնաղբյուր բնակավայրը հիմնադրվել է 1830-ական թվականներին Արևմտյան Հայաստանի Ալաշկերտի Գյուլիերան գյուղի գաղթականների կողմից: Մինչ այդ հանդիսացել է անասնապահության համար հեռագնա արոտավայր: Գյուղը գտնվում է մերձալպյան կլիմայական գոտում, որը հնարավորություն է տալիս հիմնականում զբաղվել անասնապահությամբ: Գյուղը հարուստ է ալպյան արոտավայրերով, աչքի է ընկնում սառնորակ աղբյուրներով, հանքային ջրերով և փարթամ բուսականությամբ, որոնք ստեղծում են բոլոր նախադրյալները այն հանգստյան գոտի դարձնելու համար:

⁷ «Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին օրենք, <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=114383>

Համայնքում իրականացվող ծրագրերը

Համայնքի վարչական տարածքում պետության կողմից նախատեսվել են հանրապետական և մարզային ծրագրեր և միջոցառումներ՝ կապված 25 փողոցների բարեկարգման, «Աշոտաբերդ» թաղամասի հիմնախնդրի, համայնքի բազմաբնակարան շենքերի տանիքների և շքամուտքերի հիմնանորոգման, համայնքի մանկական այգու հիմնանորոգման, բազմաբնակարան շենքերի բակերում պարզ տիպի խաղահրապարակների կառուցման հետ: Միջազգային և տեղական կազմակերպությունների, արտասահմանյան երկրների համայնքների հետ համագործակցության շրջանակներում շարունակվող ծրագրերից են համայնքի փողոցների գիշերային լուսավորության ցանցի ընդլայնումը՝ հին լուսատուների փոխումը նոր էներգախնայող տեսակով, ավտոմատ կառավարման համակարգի ներդրումը: 2017 թվականից համայնքապետարանը մասնակցության հայտ է ներկայացրել և անցել ծրագրի առաջարկի 2-րդ փուլ, որով բազմաբնակավայր համայնքը «Տարածքային զարգացման հիմնադրամի» ծրագրային ավելի քան 200 մլն դրամ արժողությամբ մրցույթին ներկայացրել է ծրագիր բարեկարգման, աղբահանության, ինչպես նաև արտադրական հոսքագծի տեխնիկական միջոցների ձեռքբերման նպատակով: Ծրագրի իրականացման հեռահար տեսլականը համայնքը ավելի մաքուր, բարեկարգ, զբոսաշրջության համար գրավիչ և հարմարավետ դարձնելն էր: 2018 թվականին համայնքի ավագանին հաստատել էր պետական բյուջեից նպատակային հատկացում՝ սուբվենցիա ստանալու ծրագիրը, որը ուղղվել է Ստեփանավան համայնքի քաղաքային զբոսայգու հիմնանորոգմանը 25 մլն դրամ արժողությամբ: Քաղաքային և գյուղական բնակավայրերում համայնքային բյուջեից ներդրվել է 5 մլն դրամ սպորտային և խաղային հրապարակների ու բակերի բարեկարգման համար: Ուրասար գյուղում հիմնախնդիրները շատ են, գրեթե բոլոր ոլորտներում անհրաժեշտություն կա վերակառուցելու, արդիականացնելու, բարեկարգելու և այլն, սակայն կան նաև այնպիսի չլուծված խնդիրներ, որոնք հրատապ լուծում են պահանջում: Համայնքի տարածքում պետության կողմից նախատեսվող ծրագրերից են՝

- գյուղի 1936թ.-ին կառուցված խմելու ջրատարի 6 կմ ներքին և արտաքին ցանցի վերակառուցումը,
- գյուղի Մշակույթի տան հիմնանորոգումը,
- միջհամայնքային և գյուղամիջյան ճանապարհների վերանորոգումը,
- գյուղի գերեզմանատան ցանկապատումը,
- գյուղի փողոցային լուսավորության ցանցի կառուցումը:

Կաթնաղբյուր գյուղական տարածքում մինչև 2022թ. պետության և համայնքի կողմից նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ ծրագրերը՝

- հիմնանորոգել միջբնակավայրային՝ Ստեփանավան – Կաթնաղբյուր ճանապարհը, որը կնպաստի ապրանքափոխադրումների ինքնարժեքի նվազեցմանը, ինչն էլ կխթանի համայնքի տնտեսական զարգացմանը,
- մասնավոր ընկերությունների ներգրավմամբ գյուղում հիմնել կաթի վերամշակման ձեռնարկություն, որը կխթանի անասնագլխաքանակի աճին, կկրճատի արտադրանքի տեղափոխման ծախսերը, կստեղծի նոր աշխատատեղեր,
- տեղացի և արտասահմանյան բարերարների միջոցներով հիմնել ինժեներական լաբորատորիա, ինչը կխթանի տեխնոլոգիական ոլորտի ընկերությունների և համայնքի միջև կապին, կնպաստի նոր որակի մասնագետների և ձեռներեցների ձևավորմանը:

Ստեփանավան համայնքի 2018-2020 թթ. հնգամյա զարգացման ծրագրով⁸ սահմանված հիմնախնդիրներն են՝

- համայնքի գլխավոր հատակագծի դրույթների խախտումներ,
- համայնքի փողոցային ցանցի անբարեկարգ իրավիճակ,
- արտադրական տարածքների ոչ նպատակային օգտագործում,
- համալիր ավտոտնակների և ավտոկայանատեղիների բացակայություն,
- սպասարկման օբյեկտների ոչ համաչափ տեղաբաշխում,
- զբոսաշրջության համար անհրաժեշտ ենթակառուցվածքների բացակայություն,
- բազմաբնակարան շենքերի տանիքների, ընդհանուր օգտագործման տարածքների և ինժեներական ցանցերի անմխիթար վիճակ,
- հիմնանորոգման և վերանորոգման կարիք ունեցող շենքերի առկայություն.
- բակային տարածքների անբարեկարգ վիճակ,
- խաղահրապարակների բացակայություն,
- համատիրությունների և բնակելի շենքերի կառավարման համակարգի բացակայություն,
- շենքերում փակ բնակարանների առկայություն,
- անսարք ջրային կառույցների առկայություն:

Համայնքի զարգացմանը նպաստող պայմաններն են՝

- Առողջարանային քաղաքին բնորոշ բնակլիմայական պայմաններ,
- տուրիզմի զարգացման համար նպաստավոր պայմաններ,
- հարուստ պատմամշակութային ժառանգություն և մշակութային կենտրոնների առկայություն,
- ընդհանուր օգտագործման կանաչապատ տարածքներ, մաքուր օդ, անտառներ,
- ոլորտային ենթակառուցվածքների առկայություն,
- նախադպրոցական, միջին մասնագիտական և բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների առկայություն,
- Հայաստանը ԱՊՀ երկրների հետ կապող Երևան-Թբիլիսի միջպետական ավտոմայրուղու բարեկարգ վիճակ:

⁸ Ստեփանավան համայնքի 2018-2022թթ հնգամյա զարգացման ծրագիր,
http://www.stepanavan.am/upload/DocFlow/CouncilorDrafts/Fr184201237174118_Stepanavan5-amyazargacmancraqir2018-2022.pdf

ՄԵԹՈՂԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

«Հայաստանի համայնքներում հանրային ծախսերի դիտարկում» ծրագիրը մեկնարկել է 2019թ. հոկտեմբերի 1-ից, իսկ մոնիտորինգի աշխատանքներն իրականացվել են 2019 թ. դեկտեմբերի 23-ից 2020 թ. մարտի 31-ն ընկած ժամանակահատվածում:

Համայնքում ծրագրի մոնիտորները աշխատել են համայնքային կառույցների, ծառայություններ մատուցող ընկերությունների, հասարակական կազմակերպությունների, ակտիվ քաղաքացիական խմբերի և փորձագետների հետ: Տեղեկատվության հավաքագրումը իրականացվել է հանդիպումների, հարցազրույցների, ինչպես նաև փաստաթղթերի ուսումնասիրության միջոցով:

Համայնքի բյուջեի մոնիտորինգի նպատակով տվյալների հավաքագրումն իրականացվել է ըստ համայնքի բյուջետավարման գործընթացի փուլերի՝

- պլանավորում,
- կատարում և վերահսկողություն,
- աուդիտ և գնահատում:

Մոնիտորինգի նպատակով ուսումնասիրության առարկա հանդիսացել են համայնքի բյուջեով նախատեսված բաժիններից *կրթության* ոլորտի ծրագրերը:

Մոնիտորների աշխատանքները հիմնվել են հետևյալ քայլերի վրա՝

- համայնքի բյուջեի մոնիտորինգի իրականացման մասին տեղեկացում համայնքի ղեկավարին, համայնքում գործող ԶՀ, ՄՀ կառույցներին: ԹԻՀԿ-ի կողմից ուղարկվել են պաշտոնական գրություններ համապատասխան համայնքապետարաններ, որոնց պատճենները տրամադրվել են մոնիտորներին,
- պայմանավորվածությունների ձեռքբերում համայնքի ղեկավարի, ավագանու անդամների և պատասխանատու այլ պաշտոնյաների, ինչպես նաև ԶՀ, ՄՀ կառույցների ներկայացուցիչների հետ հանդիպումների կազմակերպման և համայնքապետարաններից փաստաթղթերի ստացման/ուսումնասիրության վերաբերյալ,
- համայնքի բյուջետային գործընթացի վերաբերյալ ՏԻՄ-երի իրավական ակտերի, բյուջետային փաստաթղթերի ձեռքբերում և ուսումնասիրություն,
- համայնքի բյուջետային գործընթացի մոնիտորինգի իրականացում և արդյունքների ստացում՝ ըստ առանձին փուլերի (բյուջեի կազմում և հաստատում, բյուջեի կատարում և վերահսկողություն, բյուջեի գնահատում և աուդիտ),
- տվյալների հավաքագրում՝ ըստ ներկայացված հարցաշարի և ժամկետների,
- մշտական հաղորդակցության ապահովում ծրագրային թիմի հետ,
- համայնքի բյուջեի մոնիտորինգի վերաբերյալ զեկույցի մշակում՝ ներառելով համապատասխան եզրակացություններ և առաջարկություններ:

Մոնիտորինգի գործընթացը բաժանված էր *երկու մասի*

- բյուջետային գործընթացի դիտարկում՝ բյուջեի մշակման, քննարկման, հաստատման, կատարման, վերահսկողության և գնահատման գործընթացների թափանցիկության, հրապարակայնության և հաշվետվողականության մակարդակների գնահատում,
- դիտարկման համար ընտրված ոլորտի մասով համայնքային բյուջեի վերլուծություն՝ ծրագրերի ու ծախսերի պլանավորման և փաստացի կատարման, ծրագրային ցուցանիշների իրատեսության և այլ տեսանկյունից խնդիրների վերհանման և գնահատման նպատակով:

Մոնիտորինգի գործընթացը համակարգվել ու վերահսկվել է ԹԻՅԿ ծրագրային թիմի կողմից:

Ուսումնասիրության գործընթացի նկատմամբ վերահսկողությունն իրականացվել է 2 հիմնական տարբերակներով՝

- մոնիտորների կողմից երկշաբաթյա հաշվետվությունների ներկայացում կատարված աշխատանքների և ծագած խնդիրների, ինչպես նաև ուսումնասիրության հիմնական բացահայտումների վերաբերյալ՝ ըստ տրամադրված հարցերի/հարցախմբերի:
- ծրագրային թիմի կողմից ընթացիկ խորհրդատվության և աջակցության տրամադրում:

Բյուջեի կազմում և հաստատում

Մոնիտորինգի արդյունքում պարզվել է, որ Լոռու մարզի Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի կողմից 2018 թվականին չեն կիրառվել ծրագրային բյուջետավորման մոտեցումները, մեթոդաբանությունն ու գործիքները: Այս հանգամանքը պայմանավորված է եղել նրանով, որ համայնքը 2017 թվականին է ներառվել համայնքների խոշորացման ծրագրի մեջ, իսկ ԳՄՀԸ-ի աջակցությամբ և ՀՖՄ-ի իրականացմամբ ԾԲ-ի մշակման ծրագրում ընդգրկվել է 2019 թվականին:

2019թ. կիրառվել են ծրագրային բյուջետավորման մոտեցումները, մեթոդաբանությունն ու գործիքները: Համայնքի ԾԲ-ի նախագիծը կազմվել է 2018-2022թ. ՀՀԶԾ-ի,⁹ 2018թ ՏԱՊ-ի¹⁰ և 2019թ. ՏԱՊ-ի,¹¹ տվյալ բյուջետային տարվա հիմնախնդիրների լուծման համար անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցների պլանավորման հիման վրա: Այն մշակելիս հաշվի են առնվել համայնքի բնակչության առաջնահերթ շահերը, ՀՀԶԾ-ն և ՏԱՊ-ը, ինչպես նաև առկա ռեսուրսները: 2018-2022թթ. ՀՀԶԾ-ի ռազմավարությունն է՝ բարեփոխումներ անցկացնելու ճանապարհով հետևողականորեն բարելավել համայնքի բնակչության սոցիալ-տնտեսական, մշակութային, հանգստի և ժամանցի պայմանները, համայնքը դարձնել տարածաշրջանային զբոսաշրջային կենտրոն: 2018 և 2019թթ. ՏԱՊ-երով սահմանվել են հետևյալ ոլորտային նպատակները.

«Ընդհանուր քնույթի հանրային ծառայություններ» ոլորտում նախատեսվել է ապահովել տեղական ինքնակառավարման իրականացումը Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքում, ունենալ բնակչությանը համայնքային ծառայությունների մատուցման արդյունավետ, մասնագիտացված, նպատակային և թափանցիկ համակարգ:

Թե՛ 2018թ., թե՛ 2019թ. *«Պաշտպանության կազմակերպում»* ոլորտում ծրագրեր և միջոցառումներ չեն նախատեսվել:

2018թ. *«Արտակարգ իրավիճակներից բնակչության պաշտպանություն և քաղաքացիական պաշտպանության կազմակերպում»* ոլորտում առկա է ծրագրերի և միջոցառումների իրականացման լայնածավալ գործողությունների պլան: 2019թ. նախատեսվել է բարելավել բնակչության քաղաքացիական պաշտպանության կազմակերպման մակարդակը և իրականացնել արտակարգ իրավիճակների կանխարգելման միջոցառումներ:

Ե՛վ 2018թ., և՛ 2019թ. *«Քաղաքաշինություն և կոմունալ տնտեսություն»* ոլորտում նախատեսվել է ապահովել բնակչությանը որակյալ ծառայությունների մատուցումը:

2018թ. *«Հողօգտագործում»* ոլորտում ծրագրեր և միջոցառումներ չեն նախատեսվել: 2019թ. նախատեսվել է բարձրացնել համայնքի սեփականություն հանդիսացող գյուղատնտեսական նշանակության հողերի օգտագործման մակարդակը: *«Տրանսպորտ»* ոլորտում 2018թ. նախատեսվել է բարելավել համայնքային

⁹ http://www.stepanavan.am/upload/DocFlow/Projects/Fr184201436003118_Stepanavan5-amyazargacmancragir2018-2022.pdf

¹⁰ http://www.stepanavan.am/upload/DocFlow/Projects/Fr184201520279118_stepanavanTAP2018.pdf

¹¹ http://www.stepanavan.am/upload/DocFlow/Projects/Tu193051227241118_StepanavanTAP2019.pdf

ենթակայության ճանապարհների և ինժեներական կառույցների սպասարկման, շահագործման և պահպանման ծառայությունների որակը: 2019թ. այս ոլորտում ոչ մի ծրագիր և միջոցառում չի նախատեսվել:

Թե՛ 2018 թ., թե՛ 2019թ. «Առևտուր և ծառայություններ» ոլորտում ծրագրեր և միջոցառումներ չեն նախատեսվել:

«Կրթություն» ոլորտում 2018 և 2019 թվականներին նախատեսվել է ապահովել համայնքում արդյունավետ կրթական ծառայությունների մատուցումը:

«Մշակույթ և երիտասարդության հետ տարվող աշխատանքներ» ոլորտում 2018 և 2019 թվականներին նախատեսվել է կազմակերպել համայնքի մշակութային կյանքը և ապահովել որակյալ և մատչելի ծառայությունների մատուցումը:

«Սոցիալական պաշտպանություն» ոլորտում 2018թ. նախատեսվել է օգնել կարիքավոր, վիրավոր և զոհված ազատամարտիկների ընտանիքներին՝ բարելավելու նրանց սոցիալական վիճակը: 2019թ. նախատեսվել է ապահովել գործող ծրագրերի շարունակականությունը և բարձրացնել սոցիալապես անապահով ընտանիքներին տրամադրվող սոցիալական աջակցության հասցեականությունը:

Թե՛ 2018թ., թե՛ 2019թ. «Ֆիզիկական կուլտուրա և սպորտ» ոլորտում նախատեսվել է ապահովել ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի բնագավառում որակյալ ծառայությունների մատուցումը:

Երկու թվականներին էլ «Առողջապահություն» և «Գյուղատնտեսություն» ոլորտներում ծրագրեր և միջոցառումներ չեն նախատեսվել:

2018թ. «Անասնաբուժություն և բուսասանիտարիա» ոլորտում նախատեսվել է նպաստել համայնքում անասնապահության զարգացմանը, իսկ 2019թ. ծրագրեր և միջոցառումներ նախատեսված չեն եղել:

2018թ. «Շրջակա միջավայրի պաշտպանություն» ոլորտում նախատեսվել է ապահովել համայնքի բնակիչների առողջության և շրջակա միջավայրի վրա աղբի բացասական ազդեցության նվազեցում, ստեղծել բնակչության համար հարմարավետ և էկոլոգիապես անվտանգ պայմաններ: 2019թ. նախատեսվել է ապահովել համայնքի բոլոր բնակավայրերում աղբահանության և սանիտարական մաքրման որակյալ և մատչելի ծառայությունների մատուցում:

2018 և 2019թթ. «Ձրոսաշրջություն» ոլորտում նախատեսվել է նպաստել զբոսաշրջության զարգացմանը՝ համայնքը դարձնելով առավել հայտնի և ճանաչված:

2018թ. «Տեղական ինքնակառավարմանը բնակիչների մասնակցություն» ոլորտում ծրագրեր և միջոցառումներ նախատեսված չեն եղել: 2019թ. նախատեսվել է ապահովել տեղական ինքնակառավարմանը համայնքի բնակչության մասնակցությունը և ՏԻՄ-երի աշխատանքների թափանցիկության բարձրացումը:

Ըստ հարցված բնակիչների մեծամասնության, Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի 2018թ. և 2019թ. բյուջեների նախագծերը ընդհանուր առմամբ արտացոլում են համայնքի բնակիչների կարիքները՝ համայնքի բյուջեի հնարավորություններին համապատասխան: Այնուամենայնիվ, թե՛ համայնքապետարանի աշխատակիցները, թե՛ համայնքի բնակիչները

շեշտում են, որ համայնքում առկա են բազմաթիվ խնդիրներ, որոնց լուծումը պահանջում է մեծ ջանքեր և խոշոր ֆինանսական ներդրումներ: Խնդիրներից շատերը հնարավոր չէ լուծել համայնքի բյուջեի սուղ միջոցների հաշվին: Մասնավորապես, Ուրասար, Կաթնաղբյուր բնակավայրերի և Արմանիս թաղամասի բնակիչները բարձրացրել են միջբնակավայրային տրանսպորտի, խմելու ջրի, աղբահանության, գյուղտեխնիկայի պակասության և բազմաթիվ այլ խնդիրներ: Ստեփանավան բնակավայրի բնակիչներին, ի թիվս այլ հարցերի, խիստ մտահոգում է թափառող շների խնդիրը: Համայնքապետարանում ասացին, որ սրանք շատ մեծ ֆինանսական միջոցներ պահանջող խնդիրներ են, սակայն իրենք փորձում են քայլ առ քայլ լուծումներ գտնել: Համայնքի ավագանու 29.01.2018թ. N-02-Ն որոշմամբ¹² հաստատվել է Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի 2018թ. բյուջեն,¹³ որի ծախսային մասը կազմում է 485,267.0 հազ. դրամ: Համայնքի ավագանու 2018թ. դեկտեմբերի 11-ի N 73-Ն որոշմամբ¹⁴ հաստատվել է համայնքի 2019թ. ճրագրային բյուջեն,¹⁵ որի ծախսային մասը կազմել է 521,080.5 հազ. դրամ: Համայնքի 2019թ. ճրագրային բյուջեով նախատեսված է.

1. Բարելավել համայնքի ֆինանսական վիճակը՝ ճշտելով հողի հարկի, գույքահարկի բազաները և բարձրացնելով սեփական եկամուտների հավաքագրման մակարդակը:
2. Բարձրացնել բնակչությանը մատուցվող համայնքային ծառայությունների մակարդակը և որակը:
3. Իրականացնել կրթության, մշակույթի և սպորտի բնագավառների համայնքային ենթակառուցվածքների պահպանման, շահագործման, նորոգման, գույքային վերազինման և այլ աշխատանքներ:
4. Կապիտալ ներդրումներ կատարել համայնքի բնակարանային-կոմունալ տնտեսության բարեկարգման և ճանապարհային տնտեսության բնագավառներում:
5. Աշխուժացնել համայնքի մշակութային, մարզական և հասարակական կյանքը:
6. Եվ այլն:

Թե՛ 2018թ., թե՛ 2019թ. բյուջեների կազմման գործընթացը համապատասխանում է «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» օրենքին: Համայնքի բյուջեի նախագիծը կազմելու աշխատանքները կազմակերպվել է համայնքի ղեկավարի որոշմամբ կամ կարգադրությամբ հաստատված բյուջետային օրացույցին համապատասխան: Բյուջետային տարվան նախորդող տարվա հունիսի 30-ից, համայնքի ղեկավարի կարգադրությամբ, սկսվել է բյուջետային գործընթացը: Համայնքապետարանի ֆինանսական բաժինը և համայնքի ենթակայության տակ գտնվող ՀՈԱԿ-ները ներկայացրել են իրենց կանխատեսումները՝ իրենց ծախսերի մասով: Դրանից հետո տեղի է ունեցել ներկայացված ծրագրերի, հայտերի և նախահաշիվների նախնական քննարկում: Այդ քննարկումների հիման վրա ֆինանսական բաժինը կազմել է բյուջեի նախագծի նախնական տարբերակը: Նախագիծը ներկայացվել է համայնքի ղեկավարին: Համաձայն «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի՝ 84-րդ հոդվածի և «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի¹⁶ 4-րդ հոդվածի՝ համայնքի

¹² Ստեփանավան համայնքի 2018թ. բյուջեի նախագիծը հաստատելու մասին որոշում,
<http://www.stepanavan.am/Pages/DocFlow/Default.aspx?v&g=de8e0272-e070-4db9-8770-510529a70169>

¹³ Ստեփանավան համայնքի 2018թ. բյուջե, <http://www.stepanavan.am/Pages/NewBudget/Out/result.aspx>

¹⁴ Ստեփանավան համայնքի 2019թ. բյուջեի նախագիծը հաստատելու մասին որոշում,
<http://www.stepanavan.am/Pages/DocFlow/Default.aspx?v&g=0f9f3a99-d192-4100-8364-fe8da236df38>

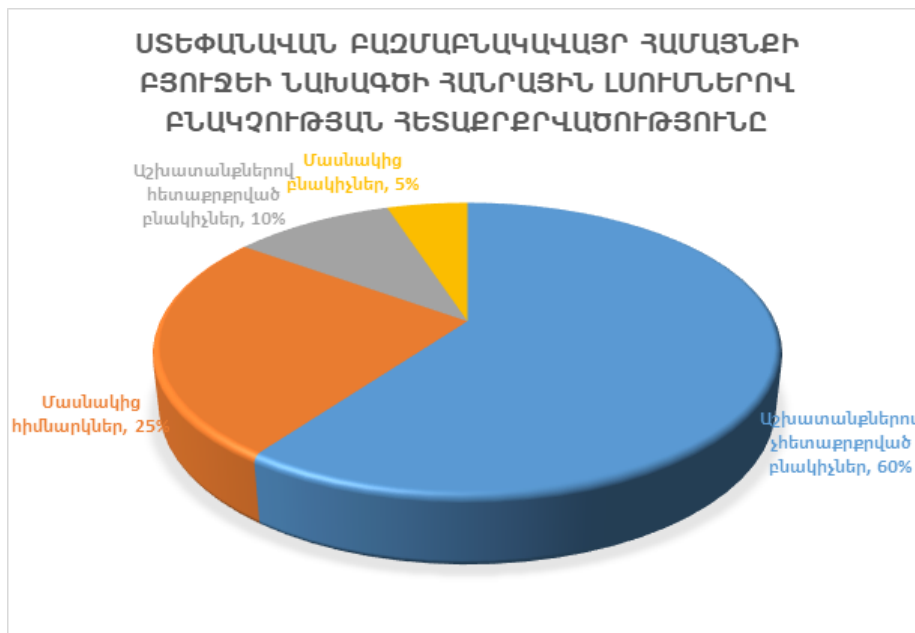
¹⁵ https://docs.google.com/document/d/1nzQZTVRA4EUPd_qe0hDMuolQcuNgOXY/edit#heading=h.gjdqxs

¹⁶ <http://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=150549>

դեկավարը բյուջեի նախագիծը ներկայացրել է հանրային բաց լսումների կամ քննարկումների: Հանրային լսումների տևողությունը կազմել է 15 օր:

Թե՛ 2018 թվականի, թե՛ 2019 թվականի բյուջեների նախագծերը տեղադրվել են Ստեփանավանի համայնքապետարանի պաշտոնական համացանցային կայքէջում,¹⁷ փակցվել են համայնքապետարանի ներսում դրա համար նախատեսված վայրում: Հանրային որևէ վայրում դրանք փակցված չեն եղել: Համայնքի ԶՀ և ՄՀ կառույցների ներկայացուցիչները իրազեկված չեն եղել: ՀՀ-ների աշխատակիցների պնդմամբ՝ իրենք երբևէ չեն հետաքրքրվել համայնքապետարանի աշխատանքներով, իսկ համայնքապետարանի աշխատակիցների կողմից երբևէ առաջարկություն չի եղել ՀՀ-ներին մասնակցելու որևէ հանրային քննարկման: Ակտիվ բնակչության հետ զրույցում պարզ դարձավ, որ նրանցից շատերի մոտ հանրային լսումների հանդեպ բացարձակ անտարբերություն է: Բյուջեի նախագիծը և տարեկան հաշվետվությունները բնակչության կողմից չեն ընդունվում որպես հետաքրքրություն ներկայացնող փաստաթուղթ, և նրանք դեռևս չեն ընկալում այդ ծրագրերի դերն ու նշանակությունը իրենց կենսական խնդիրների լուծման գործում: Նրանց մի մասն էլ կարծում է, որ կան իրենց կողմից ընտրված ավագանու անդամներ, որոնք էլ պետք է ներկայացնեն իրենց շահերը:

Գծապատկեր 2. Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի բյուջեի նախագծի հանրային լսումներով բնակչության հետաքրքրվածությունը

¹⁷ <http://www.stepanavan.am/Pages/Home/Default.aspx>

Հանրային լուսմները եղել են մասամբ մասնակցային (գծապատկեր 1): Այս մասով հարցումներն անց են կացվել համայնքի բոլոր բնակավայրերում: Հարցմանը մասնակցել են տարբեր տարիքի, սեռի և մասնագիտության մարդիկ (շուրջ 180 մարդ), նաև համայնքապետարանի աշխատակիցներ և համայնքապետարանի ենթակայության տակ գտնվող ՀՈԱԿ-ների աշխատակիցներ: Ըստ հարցման արդյունքների՝ հանրային քննարկումներին մասնակցել են հիմնականում համայնքապետարանի աշխատակիցներն ու այն ՀՈԱԿ-ների ներկայացուցիչները, որոնք ծախսեր ունեն բյուջեից: Համայնքի ակտիվ բնակիչների և խմբերի կողմից բյուջեի նախագծի վերաբերյալ դիտարկումներ և առաջարկություններ չեն եղել: Հանրային քննարկումներից հետո, համայնքի բյուջեի նախագիծը ներկայացվել է ավագանու քննարկմանն ու հաստատմանը: Ըստ «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի, բյուջեի նախագիծը համայնքի ավագանու անդամներին է ներկայացվել ավագանու նիստը սկսվելուց առնվազն 7օր առաջ: Նիստից 7օր առաջ համայնքի ղեկավարը համայնքապետարանի կայքէջում հրապարակել է ավագանու նիստի վերաբերյալ տեղեկատվություն: Ավագանու նիստերը առցանց հեռարձակվել են համայնքի պաշտոնական համացանցային կայքում: Առկա են բյուջեի հաստատմանը վերաբերող համապատասխան որոշումները, արձանագրությունները և տեսանյութերը:

Ըստ «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի,¹⁸ գնումների պլանը հաստատվելուց հետո երկու աշխատանքային օրվա ընթացքում պետք է հրապարակվի ՀՀ ՖՆ gnumner.am կայքի համապատասխան բաժնում: Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի համայնքապետարանի գնումների պլանները օրենքով սահմանված կարգով տեղադրված են ՀՀ ՖՆ գնումների համակարգում:¹⁹

Ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ գնումների գործընթացն իրականացվել է օրենքով սահմանված կարգով և գնումների պլաններում պատշաճ կերպով ներառված են բյուջեով նախատեսված ծախսերը, այդ թվում՝ կրթության ոլորտում կատարված ծախսերը:

Գնումների գործընթացը եղել է թափանցիկ: Համապատասխան էլեկտրոնային տեղեկագրերի միջոցով ներկայացվել են տարեկան բյուջեով նախատեսված գնումների գործընթացի իրականացման վերաբերյալ հայտերի բացման և նիստերի գնահատման արձանագրությունները: Արձանագրություններում ներկայացվել է մրցույթների մասնակից կազմակերպությունների ցանկը և դրանց մասին համառոտ տեղեկատվություն: Առկա է գնահատման առարկա հանդիսացող ծառայության կամ ապրանքի նախահաշվային գինը, ներկայացված են հայտատուի առաջարկները: Գնահատման հանձնաժողովի որոշման մեջ նշված է հաղթող ճանաչված հայտատուի անվանումը և ընտրության հիմնավորումը:

¹⁸ «Գնումների մասին» ՀՀ օրենք, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=110820>

¹⁹ «Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզի Ստեփանավանի համայնքապետարանի աշխատակազմ» համայնքային կառավարչական հիմնարկի 2018թ.-ի նախնական գնումների պլան (Հրապարակված է 2017-12-12, <http://procurement.am/website/images/original/07.12.2017..pdf>)

Բյուջեի կատարում և վերահսկողություն

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքում 2018 և 2019 թթ. համայնքային բյուջեների կատարման գործընթացը եղել է ոչ թափանցիկ: Թե՛ 2018թ. ծախսային բյուջեի, թե՛ 2019թ. ծրագրային բյուջեի կատարման գործընթացի մասին առկա են եռամսյակային հաշվետվություններ,²⁰ սակայն դրանք տեղադրվել են Ստեփանավանի պաշտոնական կայքէջում այն ժամանակ, երբ դրա հետ կապված եղավ պահանջ: Ըստ «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» օրենքի (հոդված 36 բ կետի), բյուջետային տարվա յուրաքանչյուր եռամսյակից հետո, մեկ ամսվա ընթացքում, հրապարակվում է տեղեկատվություն համայնքի բյուջեի եռամսյակային կատարման մասին: Եռամսյակային հաշվետվությունների մասով կազմակերպվել են քննարկումներ աշխատակազմի և ավագանու անդամների հետ: Համայնքի 2018 և 2019թթ. բյուջեների փոփոխությունները տեղադրված են ՀՀ ՖՆ gnumner.am²¹ կայքի համապատասխան բաժնում, ինչպես նաև կան դրանց հիմքերը, ավագանու համապատասխան որոշումները և այլ իրավական փաստաթղթեր: Համայնքապետարանի աշխատակազմի քարտուղարի փոխանցմամբ՝ համայնքային դերակատարները ոչ միշտ են ունեցել բավարար ժամանակ փոփոխություններին ծանոթանալու համար, սակայն նմանատիպ դեպքեր հազվադեպ են եղել: Հարցին, թե արդյոք բավարար ժամանակ են ունեցել համայնքային բոլոր դերակատարները փոփոխությունների նախագծերին ծանոթանալու համար, աշխատակազմի քարտուղար Ռ. Զոչարյանն ու ֆինանսական բաժնի պետ Թ. Ղարիբյանը պատասխանեցին, որ հաճախ ժամանակի սղության պատճառով չեն հասցնում իրազեկել բնակիչներին, ԶՀ-ին և ՄՀ-ին փոփոխությունների վերաբերյալ: Ի հավելումս, Ռ. Զոչարյանը նշեց, որ օրինակ՝ վերջերս ունեցել են սուբվենցիոն ծրագիր, որի մասին կառավարությունից երեկոյան ժամերին են զանգ ստացել, և պետք է համապատասխան որոշում կայացնեին. հաջորդ օրն ևեթ հարցը դրվել է ավագանու քննարկմանը: Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի բյուջեում կատարված փոփոխությունների գործընթացը մասամբ է եղել թափանցիկ և մասնակցային:

Քանի որ նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների (ՆՈՒՀ) ֆինանսավորումը կատարվում է հաճախող երեխաների թվին համապատասխան, ուստի փոփոխությունները եղել են միայն երեխաների թվի փոփոխման հետ կապված: Հետևաբար, փոփոխությունները հիմնավորված են, քանի որ բխում են համայնքի կարիքներից: Բոլոր փոփոխությունները տեղադրված են ՀՀ ՖՆ կայքում:

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի համայնքապետարանի գնումների վերանայված պլանը օրենքով սահմանված կարգով տեղադրված է ՀՀ ՖՆ գնումների համակարգում: Գործընթացը կատարվել է «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի հոդված 16-ի կետ 2-ի դրույթներին համապատասխան: ՀՀ ՖՆ գնումների համակարգում պատշաճ կերպով տեղադրված է գնումների վերաբերյալ ամբողջ տեղեկատվությունը: Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի գնումների գործընթացը կատարվել է թափանցիկ կերպով: Մոնիտորինգի արդյունքում գնումների գործընթացում չեն արձանագրվել շահերի բախման դեպքեր:

²⁰ <https://bit.ly/37GWUcB>

²¹ <http://procurement.am/website/images/original/23.12.2019..pdf>

Բյուջեի գնահատում և աուդիտ

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքում բյուջեի հսկողության և վերահսկողության համար կիրառվել են գնահատման և աուդիտի մեխանիզմները: Ըստ համայնքի աշխատակազմի ներքին աուդիտի բաժնի պետի, (2018-2019թթ.) գործընթացը իրականացվել է «Ներքին աուդիտի մասին» ՀՀ օրենքին²² համապատասխան: Ներքին աուդիտի գործընթացը սկսվել է ռիսկերի գնահատումից, բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվությունները պատրաստ լինելուն պես համեմատվել են հաստատված բյուջեի եկամուտների և ծախսերի հետ, դրանով փորձել են պարզել՝ արդյոք պահվում է բալանսը, թե ոչ: Այսպիսով, ներքին աուդիտի բաժինը ստուգել է ծախս-եկամուտ բալանսը: Ինչպես հավելեց բաժնի պետը, եկամուտների կատարողականը չի մտնում ներքին աուդիտի բաժնի գործառնությունների մեջ: Համաձայն «Ներքին աուդիտի մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի, ներքին աուդիտի սկզբունքներից 5-րդը վերաբերում է «գաղտնիությանը»: Հրապարակայնության հետ կապված օրենքում միայն մի դրույթ կա, որն էլ վերապահված է ներքին աուդիտի լիազոր մարմին՝ ՖՆ-ին: Ներքին աուդիտի հաշվետվությունները չեն հրապարակվում, ներկայացվում են միայն ավագանու քննարկմանը և ՀՀ ՖՆ Ներքին աուդիտի վարչություն, որի հաշվետվությունը ներառվում է ՖՆ-ի տարեկան հաշվետվության մեջ: Այսպիսով, ներքին աուդիտի բաժնի ղեկավար Ս.Գասպարյանը հրաժարվեց տրամադրել ներքին աուդիտի հետ կապված որևէ փաստաթուղթ՝ հիմնավորելով, որ դրանք խիստ գաղտնի փաստաթղթեր են:

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքում բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվությունների քննարկման և հաստատման գործընթացը եղել է թափանցիկ, քանի որ, թե՛ 2018,²³ թե՛ 2019 թվականներին²⁴ նկարահանվել են Համայնքի ղեկավարի հաշվետվությունների ֆիլմեր, որոնք ցուցադրվել են տարեկան հաշվետվության ներկայացման ժամանակ, «Ֆորտունա» մարզային հեռուստաընկերությամբ, ինչպես նաև տեղադրվել են համացանցային տարբեր կայքերում, ինչը մեծ չափով բարձրացնում է բյուջեների տարեկան հաշվետվությունների թափանցիկությունը: Սակայն հարկ է նշել, որ տարեկան հաշվետվությունների ներկայացմանը մասնակցել են համայնքի ավագանու անդամներ, ՀՈԱԿ-ների ներկայացուցիչներ և քիչ թվով բնակիչներ: Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի ավագանու 25 հունվարի 2019թ. N 07-Ն որոշմամբ²⁵ հաստատված Ստեփանավան համայնքի 2018թ. բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվության ներկայացմանը մասնակցել է 5 բնակիչ:

Ստեփանավան համայնքի ավագանու 20.02.2020թ. N 09-Ն որոշմամբ²⁶ հաստատված՝ Ստեփանավան համայնքի 2019թ. բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվության²⁷ ներկայացմանը մասնակցել է 7 բնակիչ: 2019 թ. հաշվետվության ներկայացման ողջ ընթացքը դիտարկվել է մոնիտորների կողմից: Համայնքապետարանի կայքում 7 օր առաջ տեղադրվել է ավագանու ընդլայնված նիստի մասին տեղեկությունը: Ուրիշ կերպ տեղեկատվություն չի հրապարակվել: Թե՛ 2018թ., թե՛ 2019թ. հաշվետվության ներկայացմանը ՀՀ-ներից

²² «Ներքին աուդիտի մասին» ՀՀ օրենք, <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=65056>

²³ Ստեփանավան համայնքի ղեկավարի 2018թ. հաշվետվություն, <https://www.facebook.com/100012245101320/videos/741452259606271>

²⁴ Ստեփանավան համայնքի ղեկավարի 2019թ. հաշվետվություն, <https://bit.ly/30OwaFY>

²⁵ Ստեփանավան համայնքի 2018 թվականի բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվություն, <http://www.stepanavan.am/Pages/DocFlow/Default.aspx?a=v&q=1efd776b-b21d-47bb-83bc-e905146e37c1>

²⁶ <http://www.stepanavan.am/Pages/DocFlow/Default.aspx?a=v&q=87044544-8d91-48ce-97d2-d26161e03edd>

²⁷ Ստեփանավան համայնքի ղեկավարի 2019թ. հաշվետվություն, <https://bit.ly/30OwaFY>

Ներկայացուցիչներ չեն մասնակցել: Այսպիսով, համայնքի բյուջեի տարեկան հաշվետվության ներկայացումը եղել է մասամբ մասնակցային, ինչը պայմանավորված է նաև տարբեր դերակատարների, այդ թվում՝ քաղհասարակության անտարբերությամբ: Համայնքապետարանի պաշտոնական կայքէջում առկա են բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվության քննարկման և հաստատման գործընթացի տեսանկարահանումները: Առկա են նաև ավագանու նիստերի արձանագրությունները, ավագանու համապատասխան որոշումները: Ըստ կատարված ուսումնասիրությունների, կարելի է եզրակացնել, որ Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքում բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվության քննարկման և հաստատման գործընթացը կազմակերպվել է հավուր պատշաճի, սակայն հարկ է շեշտել նաև, որ առկա է բնակչության կողմից մասնակցության ցածր մակարդակ: Ըստ երևույթին, սա կապված է բնակչության մոտ համայնքապետարանի գործունեության հանդեպ հետաքրքրության և վստահության պակասի հետ: Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքում համայնքի բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվության վերաբերյալ համայնքի բնակիչների և հասարակական կազմակերպությունների կողմից ոչ մի առաջարկություն չի ներկայացվել:

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի 2019 թվականի ԾԲ-ում պատշաճ կերպով լրացվել է ԾԲ-ի ծրագրերի և միջոցառումների իրականացման մոնիտորինգի և գնահատման վերաբերյալ տեղեկատվության ներկայացման ձևանմուշը:²⁸

2019 թվականին Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի բյուջեի ծրագրերի և միջոցառումների մոնիտորինգի և գնահատման պլանում ներառված են հետևյալ միջոցառումները՝

1. Նախադպրոցական կրթության ծառայությունների մատուցում.
Ծրագրի նպատակ՝ համայնքում ապահովել նախադպրոցական կրթության ծառայությունների հասանելիությունն ու համայնքային ենթակայության թվով 5 ՆՈՒՀ-երի կողմից որակյալ կրթական ծառայությունների մատուցումը: Ծրագրի վերջնական արդյունք՝ ժամանակի մարտահրավերներին պատրաստ, կիրթ և բազմակողմանի զարգացած երեխաներ: Ծրագրի վերջնական արդյունքի համաձայն, ծնողների կարծիքը ՆՈՒՀ-երի կողմից մատուցվող ծառայությունների վերաբերյալ (հարցումների հիման վրա), 10 բալանոց սանդղակով՝ 7-բալ: Մատուցվող նախադպրոցական կրթության ծառայության հասանելիությունը համայնքի բնակիչներին 80% է կազմել: Մատուցվող նախադպրոցական կրթության ծառայության հասանելիությունը համայնքի կենտրոն չհանդիսացող բնակավայրերի բնակիչներին՝ 50%: Նոր գույքով և սարքավորումներով հագեցած ՆՈՒՀ-երի տեսակարար կշիռն ընդհանուրի մեջ կազմել է 25%: ՆՈՒՀ-երում ընդգրկված երեխաների թվի տեսակարար կշիռը համապատասխան տարիքի երեխաների ընդհանուր թվի մեջ կազմել է 45%: Մանկապարտեզների թիվը 4 է՝ 2019թ. դեկտեմբեր ամսվա դրությամբ: Իրականացվել է 5 միջոցառում:
2. Արտադպրոցական դաստիարակության ծառայությունների մատուցում.
Ծրագրի նպատակ՝ ապահովել համայնքային ենթակայության ՀՈԱԿ-ների կողմից որակյալ ծառայությունների մատուցումը: Ծրագրի վերջնական արդյունք՝ համայնքի երեխաները տիրապետում են զանազան սպորտաձևերի և արվեստների, ըստ

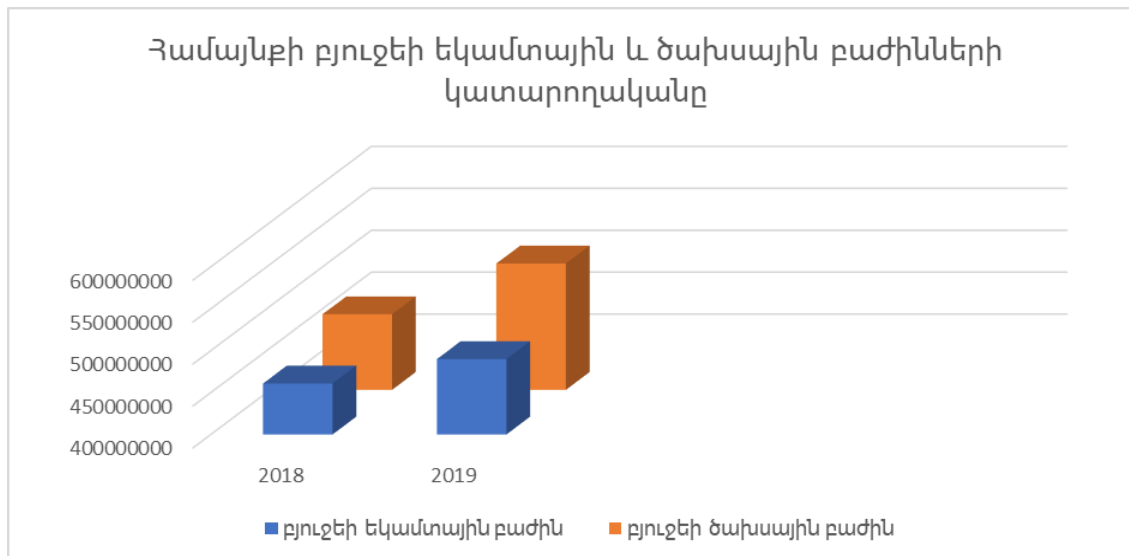
²⁸ Ստեփանավան համայնքի 2019թ. Ծրագրային բյուջեի նախագիծ,
http://www.stepanavan.am/upload/DocFlow/Projects/Th191101536164118_img009.pdf

արժանվույնս ներկայացնում են համայնքը մարզամշակութային միջոցառումներում: Ծրագրի վերջնական արդյունքի համաձայն, արտադարձական դաստիարակության խմբակներում ընդգրկված երեխաների թվի տեսակարար կշիռը դպրոցական տարիքի երեխաների ընդհանուր թվի մեջ կազմել է 35%:

Մատուցվող մարզական ծառայությունների հասանելիությունը համայնքի բնակիչներին՝ 60%: Մատուցվող արտադարձական դաստիարակության ծառայության հասանելիությունը համայնքի կենտրոն չհանդիսացող բնակավայրերի բնակիչներին՝ 30% (2019թ. դեկտեմբեր ամսվա դրությամբ): Բնակիչների բավարարվածությունը մատուցվող արտադարձական դաստիարակության ծառայությունից, (հարցումների հիման վրա), 10 բալանոց սանդղակով 7-բալ: Իրականացվել է 2 միջոցառում:

Թե՛ 2018, թե՛ 2019 թվականներին Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի բյուջեի պլանավորված և փաստացի կատարված ցուցանիշների միջև եական շեղումներ չկան, համայնքի բյուջեի եկամտային և ծախսային բաժինները հավասարակշռված են: Համայնքի բյուջեի եկամտային և ծախսային բաժինները ներկայացված են գծապատկերում:

Գծապատկեր 3. Համայնքի բյուջեի կատարողականը

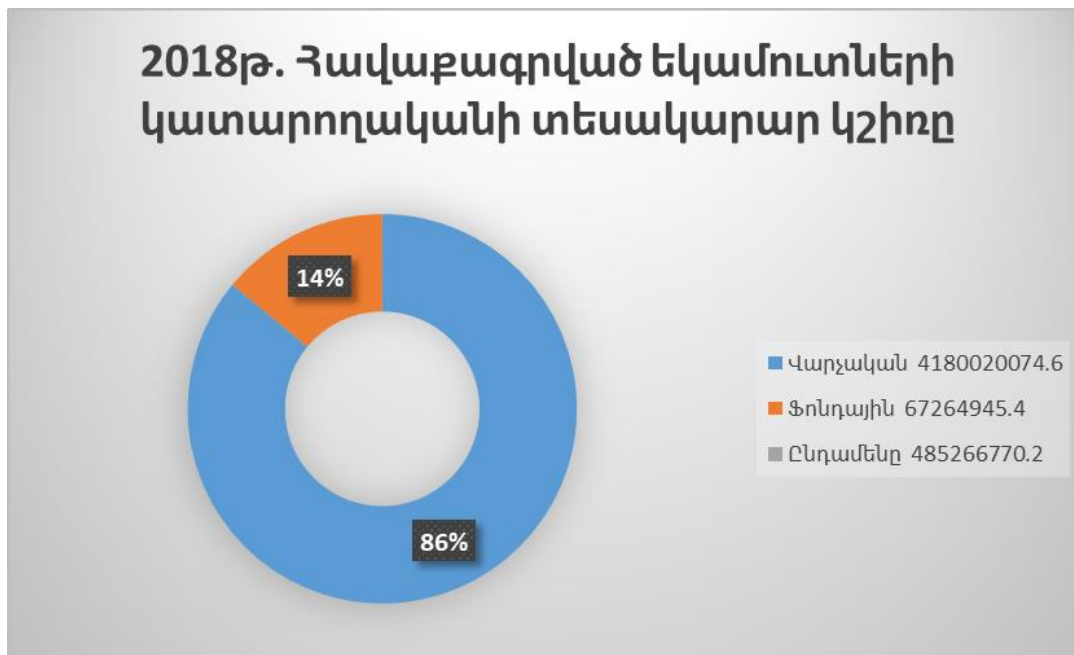
Աղյուսակ 1. Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքում 2018 և 2019 թվականներին մեկ շնչին բաժին հասնող բյուջետային եկամուտ

Թվական	2018	2019
Բյուջեի ընդհանուր եկամուտները (ՀՀ դրամ)	460,756.257	489,893.879
Մեկ շնչին բաժին հասնող եկամուտը (ՀՀ դրամ)	13,113	13,943
Ընդհանուր եկամուտների հաստատված և ճշտված պլանների փաստացի կատարումը (%)	99,24%,	100,68%
Հաշվառված բնակչության թիվ (մարդ)	35,135	35,135

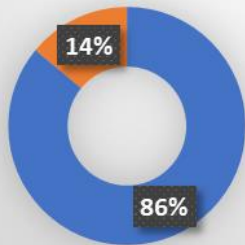
Գծապատկեր 4. Համայնքի բյուջեի առանձին եկամուտների տեսակարար կշիռները

Գծապատկեր 5,6. Լոռու մարզի Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի 2018թ. և 2019թ. բյուջեների եկամուտների կատարողականի տեսակարար կշիռներն ընդհանուրի մեջ

2019թ. հավաքագրված եկամուտների կատարողականի տեսակարար կշիռը

■ Վարչական	463343753.3
■ Ֆոնդային	74808068.3
■ Ընդամենը	538151821.7

2018 թ. բյուջեի գույքանիշները

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի 2018թ. բյուջեի եկամուտները կատարվել են 99,2%-ով: Համայնքի 2018թ. բյուջեի վարչական մասով նախատեսված է եղել եկամուտներ 416,719.1 հազ. դրամ: Փաստացի եկամուտները կազմել են 413,589.8 հազ. դրամ, կամ 99,2%: Բյուջեի ֆոնդային մասով նախատեսվել է եկամուտներ 5,837.2 հազ. դրամ, որը կատարվել է 100%-ով: Նախատեսվել է նաև ոչ ֆինանսական ակտիվների իրացումից մուտքեր 38,200.0 հազ. դրամ, փաստացի մուտքերը կազմել են 36,817.0 հազ. դրամ: Կատարվել է 96,4%-ով: Սեփական եկամուտները՝ 135,936.5 հազ. դրամի փոխարեն փաստացի եկամուտները կազմել են 135,936.5 հազ. դրամ, կատարման տոկոսը՝ 97,7%:

Պաշտոնական դրամաշնորհների գծով եկամուտները (ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվող դոտացիաներ, համայնքի վարչական բյուջեին հատկացվող նպատակային հատկացումներ՝ սուբվենցիաներ, կապիտալ արտաքին պաշտոնական դրամաշնորհներ՝ ստացված միջազգային կազմակերպություններից) նախատեսվել է 278,136.4 հազ. դրամ, տրվել է 287,136.3 հազ. դրամ, կատարման տոկոսը՝ 100%, այդ թվում համահարթեցման սկզբունքով տրամադրվող դոտացիաները՝ 262,030.7 հազ. դրամ, որը տրվել է ամբողջությամբ, կատարման տոկոսը՝ 100%: Համայնքի վարչական բյուջեին հատկացվող նպատակային հատկացումներ՝ սուբվենցիաներ 10,268.5 հազ. դրամ, որը տրվել է ամբողջությամբ: Կապիտալ արտաքին պաշտոնական դրամաշնորհներ՝ ստացված միջազգային կազմակերպություններից 5,837.2 հազ. դրամ, տրվել է 5,837.1 հազ. դրամ, կատարման տոկոսը՝ 100%:

2018թ. բյուջեի վարչական մասի ծախսերը նախատեսվել է 421,153.4 հազ. դրամ, փաստացի ծախսերը կազմել են 414,418.6 հազ. դրամ, կատարման տոկոսը՝ 98,4%:

2019թ. բյուջեի ցուցանիշները

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի 2019թ. բյուջեի փաստացի եկամուտները կազմել են 477,588.0 հազ. դրամ՝ նախատեսված 474,465.0 հազ. դրամ, կատարողականը կազմում է 100,7%:

Բյուջեի վարչական մասով նախատեսվել է եկամուտների 456,615.0 հազ. դրամ, փաստացի մուտքերը կազմել են 459,738.0 հազ. դրամ, կատարվել է 100,7%-ով:

Բյուջեի ֆոնդային մասով նախատեսվել է 17,850.0 հազ. դրամ, որը կատարվել է 100%-ով:

Նախատեսվել է ոչ ֆինանսական ակտիվների իրացումից մուտքեր՝ 15,000.0 հազ. դրամ, փաստացի մուտքերը կազմել է 17,474.0 հազ. դրամ, կատարվել է 116,5%-ով:

Բյուջեի 2019թ. տարեսկզբի ազատ մնացորդը կազմել է 60,835.000 դրամ, որից վարչական բյուջեի մնացորդը կազմել է 3,501.0 հազ. դրամ, իսկ ֆոնդային մասի մնացորդը՝ 57,333.0 հազ. դրամ:

Սեփական եկամուտներ նախատեսվել է 140,158.0 հազ. դրամ, փաստացի եկամուտները կազմել են 143,384.0 հազ. դրամ՝ 102,3%:

Ստեփանավան համայնքի 2019թ. բյուջեի միջոցների հաշվին ծախսեր նախատեսվել են 550,300.0 հազ. դրամ, իրականացվել է 479,797.0 հազ. դրամի ծախսեր՝ 87,2%:

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի 2019թ. բյուջեի վարչական մասի փաստացի եկամուտների 15,6%-ը ձևավորվել է հարկային եկամուտների և տուրքերի հաշվին:

Բյուջեի վարչական մասի եկամուտների 67,7%-ը ձևավորվել է պաշտոնական դրամաշնորհների հաշվին:

Այլ եկամուտների հաշվին՝ 16,8%-ը:

Հողի հարկից եկամուտներ նախատեսված էր 16,009.0 հազ. դրամ, փաստացի կատարվել է 13,807.0 հազ. դրամ, կատարվել է 86,2%-ով:

Գույքահարկ համայնքի վարչական տարածքում գտնվող շենք-շինությունների համար՝ նախատեսվել է 6,362.0 հազ. դրամ, փաստացի մուտքերը կազմել են 6,145.0 հազ. դրամ, կատարվել է 96,6%-ով:

Գույքահարկ փոխադրամիջոցների համար՝ նախատեսվել է 35,000.0 հազ. դրամ, փաստացի մուտքերը կազմել են 37,562.0 հազ. դրամ՝ 107,3%-ով:

Տեղական տուրքերի գծով եկամուտները տարվա ընթացքում նախատեսվել է 7,104.0 հազ. դրամ, փաստացի մուտքը կազմել է 7,070.0 հազ. դրամ՝ 99,5%-ով:

Պետական տուրքերի գծով եկամուտները տարվա ընթացքում նախատեսվել է 6,100.0 հազ. դրամ, փաստացի մուտքերը կազմել են 6,960.0 հազ. դրամ, կատարվել է 114,1%-ով:

2019 թվականին ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների գծով ծախսերը նախատեսվել են 144,160.0 հազ. դրամ, փաստացի ծախսերը կազմել են 126,764,7 հազ. դրամ, կատարման տոկոսը՝ 87,9%:

Տնտեսական հարաբերությունների գծով ծախսերը նախատեսվել են 84,672.8 հազ. դրամ, փաստացի ծախսերը կազմել են 44,426.2 հազ. դրամ, կատարման տոկոսը՝ 52,5%:

Շրջակա միջավայրի պաշտպանության գծով ծախսերը նախատեսվել է 64,496.5 հազ. դրամ, փաստացի ծախսվել է 63,180.6 հազ. դրամ, կատարման տոկոսը՝ 98 %:

Բնակարանային շինարարություն և կոմունալ ծառայության համար ծախսերը նախատեսվել է 19,688.7 հազ. դրամ, փաստացի ծախսվել է 17,597.4 հազ. դրամ, կատարման տոկոսը՝ 89,4%:

«Հանգիստ, մշակույթ և կրոն» ոլորտի համար նախատեսված 39,067.9 հազ. դրամի փոխարեն ծախսերը կազմել են 37,510.7 հազ. դրամ, կատարման տոկոսը՝ 96%:

Կրթության բնագավառում նախատեսված 187,752.0 հազ. դրամի դիմաց փաստացի ծախսվել է 184,077.8 հազ. դրամ, կատարման տոկոսը՝ 98%:

Սոցիալական պաշտպանության գծով 2019թ. ընթացքում նախատեսված 6,250.0 հազ. դրամի դիմաց փաստացի ծախսերը կատարվել են 6,240.0 հազ. դրամ, կատարման տոկոսը՝ 99,8%:

Հիմնական բաժիններին չդասվող պահուստային ֆոնդերի գծով նախատեսվել է 4,212.5 հազ. դրամ, որից ծախս չի կատարվել:

Ընտրված ոլորտի (կրթություն) վերաբերյալ դիտարկումներ

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի 2018 թվականի ծախսային բյուջեում՝ կրթության ոլորտի մասով, ծրագրերի համար նախատեսվել է հետևյալ միջոցները՝

Ստեփանավանի համայնքապետարանի արտադպրոցական դաստիարակություն՝ 68,758.1 հազ. դրամ: Նախադպրոցական կրթություն՝ 119,780.8 հազ. դրամ:

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի 2019 թվականի ծրագրային բյուջեում նախատեսվել են հետևյալ ծրագրերը՝

1. Նախադպրոցական կրթության ծառայությունների մատուցում՝ 124,438.7 հազ. դրամ: Ծրագրի նպատակն է եղել համայնքում ապահովել նախադպրոցական կրթության ծառայությունների հասանելիությունն ու համայնքային ենթակայության թվով 5 ՆՈՒՅ-երի կողմից որակյալ կրթական ծառայությունների մատուցումը:
2. «Ստեփանավանի թիվ 1 ՆՈՒՅ» ՀՈԱԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների ընթացիկ մակարդակի պահպանում՝ 29,729.9 հազ. դրամ: Միջոցառման նկարագրությունը՝ ՆՈՒՅ-ում գործում է 4 խումբ՝ 87 սաներով, երեխաների սպասարկման օրական ժամաքանակը կազմում է 8 ժամ, մանկապարտեզում տրամադրվում է 3 անգամյա սնունդ:
3. «Ստեփանավանի թիվ 2 ՆՈՒՅ» ՀՈԱԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների ընթացիկ մակարդակի պահպանում՝ 2,173.2 հազ. դրամ: Միջոցառման նկարագրությունը՝ ՆՈՒՅ-ում գործում է 1 խումբ՝ 17 սաներով, երեխաների սպասարկման օրական ժամաքանակը կազմում է 8 ժամ, մանկապարտեզում տրամադրվում է 3 անգամյա սնունդ:
4. «Ստեփանավանի թիվ 3 ՆՈՒՅ» ՀՈԱԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների ընթացիկ մակարդակի պահպանում՝ 22,762.6 հազ. դրամ: Միջոցառման նկարագրությունը՝ ՆՈՒՅ-ում գործում է 3 խումբ՝ 64 սաներով, երեխաների սպասարկման օրական ժամաքանակը կազմում է 8 ժամ, մանկապարտեզում տրամադրվում է 3 անգամյա սնունդ:
5. «Ստեփանավանի թիվ 4 ՆՈՒՅ» ՀՈԱԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների ընթացիկ մակարդակի պահպանում՝ 31,158.3 հազ. դրամ: Միջոցառման նկարագրությունը՝ ՆՈՒՅ-ում գործում է 4 խումբ՝ 92 սաներով, երեխաների սպասարկման օրական ժամաքանակը կազմում է 8 ժամ, մանկապարտեզում տրամադրվում է 3 անգամյա սնունդ:
6. «Ստեփանավանի թիվ 5 ՆՈՒՅ» ՀՈԱԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների ընթացիկ մակարդակի պահպանում՝ 38,614.7 հազ. դրամ: Միջոցառման նկարագրությունը՝ ՆՈՒՅ-ում գործում է 5 խումբ՝ 115 սաներով, երեխաների սպասարկման օրական ժամաքանակը կազմում է 8 ժամ, մանկապարտեզում տրամադրվում է 3 անգամյա սնունդ:
7. Արտադպրոցական դաստիարակության ծառայությունների մատուցում՝ 68,758.1 հազ. դրամ:
Ծրագրի նպատակն է Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքում ապահովել արտադպրոցական դաստիարակության ծառայությունների մատուցումը:
Ծրագրի վերջնական արդյունքի նկարագրությունը՝ համայնքի երեխաները տիրապետում են զանազան սպորտաձևերի և արվեստների, ըստ արժանվույնս ներկայացնում են համայնքը մարզամշակութային միջոցառումներում:

8. Ստեփանավանի «Արվեստի դպրոց» ՀՈԱԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների ընթացիկ մակարդակի պահպանում 51,009.3 հազ. դրամ:
Միջոցառման նկարագրությունը՝ Ստեփանավանի «Արվեստի դպրոց» ՀՈԱԿ-ի 36 աշխատողների միջոցով 6 բաժիններում սովորող 240 երեխաների համար գեղագիտական դաստիարակություն ստանալու հնարավորության ստեղծում:
9. Ստեփանավանի «Մանկապատանեկան մարզադպրոց» ՀՈԱԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների ընթացիկ մակարդակի պահպանում 20,138.9 հազ. դրամ:
Միջոցառման նկարագրությունը՝ Ստեփանավանի «Մանկապատանեկան մարզադպրոց» ՀՈԱԿ-ի 13 աշխատողների միջոցով 124 երեխաների համար մարզվելու հնարավորության ստեղծում:

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքում 2019 թվականի բյուջեով նախատեսվել է կրթության ոլորտի ծրագրերին ուղղել 195,586.9 հազ. դրամ:

Ծախսերի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ թե՛ 2018թ., թե՛ 2019թ. բյուջեների ծախսերի մեծ մասն ուղղվել է կրթության ոլորտին: Կրթության ոլորտին հատկացումները կազմել են 2018թ. բյուջեի 42,3%-ը: 2019 թվականին կրթության ոլորտին հատկացումները կազմել են ընդհանուր բյուջեի 37,4%-ը:

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի կրթության ոլորտին բյուջեի նախագծով նախատեսված ծրագրերը արտացոլում են համայնքի բնակիչների կարիքները: Կրթության ոլորտի մասով նախատեսված ծախսերը հիմնականում վերաբերել են ՆՈՒՀ-երի սաների մենդին, կենցաղային պայմանների ու պարագաների ապահովմանը, ինչպես նաև անձնակազմի սպասարկմանը: Ըստ ակտիվ բնակչության՝ համայնքապետարանը պատշաճ կերպով կազմակերպել է կրթության ոլորտում անխափան գործունեություն, որը բխում է հենց համայնքի բնակիչների կարիքներից:

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի գնումների պլաններում պատշաճ կերպով ներառված են կրթության ոլորտի մասով բյուջեի նախատեսված ծախսերը:

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի բյուջեներում կրթության ոլորտի ծախսերի կատարման համար նախատեսված չեն եղել առանձին պետական նպատակային ֆինանսավորումներ: Սակայն հարկ է նշել, որ Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի Արվեստի դպրոցին (Ժող. գործիքների մասով) պետության կողմից ամեն տարի տրամադրվել է 10,268.5 հազ. դրամ պետական օժանդակություն՝ ընթացիկ սուբվենցիայի տեսքով:

Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի տարեկան բյուջեներով նախատեսված կրթության ոլորտի ծախսերի կատարման մասով պատվիրակված լիազորությունների շրջանակներում ծախսեր նախատեսված չեն եղել, ինչպես նաև նախատեսված չեն եղել վարկեր և փոխատվություններ:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- Համայնքի բյուջեի կազմման գործընթացը համապատասխանում է ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված պահանջներին, ընթացակարգերին և մեթոդական ցուցումներին:
- Համայնքի բյուջեի նախագիծը կազմվել է ՀՀԶԾ-ի և ՏԱԴ-ի՝ տվյալ բյուջետային տարվա հիմնախնդիրների լուծման համար անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցների պլանավորման հիման վրա:
- Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի համայնքապետարանի կողմից կազմակերպվել են բյուջեի նախագծի հանրային լսումներ, որոնք եղել են մասնակցային միայն մասամբ, քանի որ համայնքի ակտիվ բնակչության և ԶՀ կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ չեն մասնակցել:
- Համայնքի բնակիչների մեծ մասի մոտ բացարձակ անտարբերություն է հանրային լսումների նկատմամբ: Բյուջեի նախագիծը և տարեկան հաշվետվությունները չեն ընդունվում որպես հետաքրքրություն ներկայացնող փաստաթուղթ, և այդ ծրագրերի դերն ու նշանակությունը դեռևս լիարժեքորեն չեն ընկալվում, ինչն էլ հանգեցնում է բնակիչների շրջանում դրանց նկատմամբ պահանջարկի բացակայության, իսկ ՏԻՄ-երը բավարար միջոցներ չեն ձեռնարկում նման պահանջ ձևավորելու համար:
- Համայնքապետարանի գնումների պլանը օրենքով սահմանված կարգով տեղադրված է ՀՀ ՖՆ գնումների համակարգում, և նրանում պատշաճ կերպով ներառված են բյուջեով նախատեսված ծախսերը:
- Համայնքապետարանի գնումների գործընթացը կատարվում է թափանցիկ կերպով, և գնումների վերանայված պլանը օրենքով սահմանված կարգով տեղադրված է ՀՀ ՖՆ գնումների համակարգում:
- Համայնքային բյուջեի եկամուտներն ու ծախսերը հավասարակշռված են:
- Համայնքային բյուջեի կատարման գործընթացը եղել է ոչ թափանցիկ, քանի որ թե՛ 2018 թվականի ծախսային բյուջեի, թե՛ 2019 թվականի ծրագրային բյուջեի կատարման գործընթացի մասին առկա եռամսյակային հաշվետվությունները տեղադրված չեն եղել համայնքապետարանի պաշտոնական կայքէջում և ուրիշ որևէ տեղ հրապարակված չեն եղել:
- Բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվության քննարկման և հաստատման գործընթացը եղել է ամբողջությամբ թափանցիկ, սակայն մասամբ մասնակցային:
- Համայնքի հավաքագրված եկամուտների կատարողականը բավականին բարձր է:
- Բյուջեում կատարված փոփոխությունները (ընտրված ոլորտի՝ կրթության մասով) ամբողջովին հիմնավորված են և բխում են համայնքի կարիքներից:
- Համայնքապետարանի կողմից առանձնակի կարևորվում է նախադպրոցական տարիքի երեխաների տարրական կրթությանն արդյունավետ նպաստելու հիմնախնդիրը:
- Դիտարկման ցուցանիշները ցույց են տալիս, որ Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի համայնքապետարանը առավել շատ ուշադրություն է ցուցաբերում Ստեփանավան քաղաքին, քան Ուրասար, Կաթնաղբյուր բնակավայրերին ու Արմանիս թաղամասին:
- Ստեփանավան բազմաբնակավայր համայնքի կենտրոնական մասերը ակնհայտ առավել բարեկարգ են ու կառուցապատված, աղբահանությունը կազմակերպվում է պատշաճ կերպով, այնինչ համայնքի ծայրամասերի և այլ բնակավայրերի բնակիչների շրջանում առկա են այդ մասով մտահոգություններ:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Առաջարկվում է՝

- ավելի շատ ջանք գործադրել՝ ապահովելու ՀԿ-ների և ակտիվ բնակչության մասնակցությունը բյուջեի նախագծի քննարկումներին և համայնքի բյուջեի տարեկան կատարման մասին հաշվետվության ներկայացմանը՝ նպաստելով համայնքում մասնակցային կառավարման ձևավորմանը,
- բնակիչների հնարավորինս ավելի շատ կարծիքներ և առաջարկներ ներգրավել բյուջեի նախագծի մեջ,
- համայնքի բոլոր բնակավայրերի առավել տեսանելի մասերում հատկացնել հատուկ վայրեր, որտեղ կփակցվի բյուջեի նախագծի, հանրային լուծումների և տարեկան հաշվետվությունների մասին տեղեկատվություն,
- միջոցներ ձեռնարկել՝ մեծացնելու բնակիչների հետաքրքրվածությունն ու վստահությունը ՏԻՄ-երի աշխատանքի հանդեպ, ապահովել փոխվստահության մթնոլորտ, ստեղծել քաղաքացիների մասնակցության գործուն գործիքներ,
- ավագանու անդամների կողմից հնարավորինս հաճախակի դարձնել բնակիչների հետ հանդիպումները, որտեղ հակիրճ հնարավոր կլինի ներկայացնել արված և կատարվելիք աշխատանքների մասով տեղեկատվության հաղորդումը, որը կխթանի բնակիչների անուղղակի մասնակցության բարձրացումը համայնքապետարանի աշխատանքներին,
- համայնքապետարանի աշխատակիցների մասնակցությամբ ստեղծել աշխատանքային խմբեր, որոնք ժամանակ առ ժամանակ համայնքի տարբեր մասերում կկազմակերպեն հանդիպումներ բնակիչների հետ և կհավաքագրեն նրանց առաջարկությունները և մտահոգությունները՝ հետագայում դրանց մասով քննարկումներ կազմակերպելու և լուծումներ գտնելու նպատակով,
- համայնքի բոլոր բնակավայրերի վարչական ղեկավարների միջոցով կազմակերպել հանրային քննարկումներ բնակիչների հետ, որը կնպաստի համայնքապետարանի աշխատանքների իրազեկմանը, բնակիչների խնդիրների բարձրաձայնմանը և կառուցողական մթնոլորտի ձևավորմանը բնակիչ-համայնքապետարան ձևաչափով,
- առավել շատ ջանքեր գործադրել աղբահանության, խմելու ջրի և միջբնակավայրային տրանսպորտի հիմնախնդիրների լուծման ուղղությամբ: